

Bu ihtiyacı halk çok daha önce hissetti

Uygulamadan Beklenen Hesap Kolaylığı Sağlamasıdır

Prof. Dr. Zafer TUNCA

İstanbul Üniversitesi

İktisat Fakültesi

Toprak İşveren: Paramızdan 6 sıfır atılıyor, Türkiye'nin para birimi artık Yeni Türk Lirası olarak değerlendiriliyor. Neden paramızdan 6 sıfır atılıyor? Bu noktaya nasıl gelindi?

Prof. Dr. Zafer TUNCA: Hiç kuşkusuz bu olayın temelinde enflasyon var. Yıllardır süren yüksek enflasyon sonucunda paranın arkasına eklenen sıfırlar nedeniyle artık sıfırları okuyamaz hale geldik. Paramız 6 sıfır-10 sıfıra doğru gitti. Ülkenin Milli Gelirinden, Bütçesinden söz ederken katrilyonları konuşuyoruz. Daha sonra hangi rakam geliyor, onu bilen matematikçiler. Katrilyondan sonra ne geliyor, onu ben de bilmiyorum. Dolayısı ile rakamlar hesap makinelerine, bilgisayarlara sığmaz oldu. İhtiyaç buradan kaynaklandı. Aslında bu ihtiyacı halk çok daha önce hissetti. Yani çarşı-pazara gittiğiniz zaman etiketlerde 10 lira 5 lira diye fiyatlar görebiliyorsunuz. 10 milyon lira 10 lira, 5 milyon lira 5 lira olarak yazılıyor. Onlar çoktan 6 sıfırı attılar. Ben o yüzden çok kolay geçiş olacağına inanıyorum.

Hiç kuşkusuz bu operasyon daha önce de yapılabilirdi, ancak yüksek enflasyonun sürdüğü ortamlarda bu tür bir operasyonun pek fazla anlamı olmayacaktır. Zira paradan atılan sıfırlar, eğer yüksek enflasyon devam ediyorsa, fiyatlardaki hızlı artış nedeni ile en kısa zamanda tekrar eski yerine eklenecektir. İşte bu nedenle, enflasyonun tek haneli olması beklenmiştir. Enflasyonun tek haneye inmesi de kanaatimce yeterli değildir. Sıfırların tekrar eklenmemesi için enflasyondaki düşüşün kalıcı olması, ekonomik istikrarın yakalanmış olması gerekmektedir. 2005 yılı için enflasyon hedefi %8, 2006 için %5, 2007 için %4 olarak açıklanmıştır. Normal olan yıllık fiyat artışlarının % 3-4 dolayında olması ve böyle devam etmesidir. Eğer bu sağlanabilirse, paradan 6 sıfır atılması o zaman daha fazla anlam taşıyacaktır.

Neden 6 sıfır atıldığına gelince, kuşkusuz 3 sıfır da atılabilirdi. Ama 6 sıfır atmak pratik oldu. Bir anlamda Türkiye 50'li yıllardaki değilse bile 60'lı yıllardaki para değerine geri dönüyor.

Toprak İşveren: Bu uygulamadan beklenenler nedir?

Prof. Dr. Zafer TUNCA: Bu uygulamadan beklenen hesap kolaylığı sağlamasıdır. Bir de paraya olan güvenin biraz daha artmasıdır. İnsanlarda değerli bir şeyle alışveriş yapacaklarmış gibi bir his uyandıracaktır. Aslında tamamen psikolojik bir etki tabi ki. Ama belirttiğim gibi, bu uygulamadan ilk beklenen kolaylık sağlaması.

Sağlıklı ekonomilerde olduğu gibi, bozuk para tekrar piyasaya çıkacak. Tabi bu sağlıklı durum sürer mi, sürdürülebilir mi? Bunu zaman gösterecek.

Toprak İşveren: Bu uygulamanın enflasyona etkisi ne şekilde olacaktır? Döviz kurları ve faiz oranları ne yönde etkilenecektir?

Prof. Dr. Zafer TUNCA: Bu uygulamanın enflasyona, döviz kurlarına, faiz oranlarına herhangi bir etkisinin olması söz konusu değil. Çünkü bu uygulamada bu tür bir etki beklenmiyor. Ancak enflasyon ile ilgili sunu söyleyebiliriz. Enflasyon tekrar hızlanırsa yeniden arkasına sıfırlar eklenmeye başlar.

O nedenle bu operasyonun yapılabilmesi için enflasyonun düşmesi beklendi. Enflasyonun düşmesi ve ekonominin istikrarlı bir yapıya kavuşması beklendi. İnşallah böyle de devam eder. Etmez ise, biraz önce belirttiğim gibi arkasına yeni sıfırlar eklenecektir.

Faiz oranları ve döviz kurları üzerinde hesaplamadan dolayı 6 sıfır attığınız zaman EURO 1 lira 80 kuruş olacaktır. Dolar 1 lira 40 kuruş olacaktır. Aynı oranlar geçerli olacaktır. Enflasyonun düşmesi ile zaten Türk Lirası daha değerli olmaya başladı. Paraların değeri enflasyonla ters orantılıdır, yani fiyatlar arttığı oranda para değer kaybeder. Bu açıdan baktığımızda 6 sıfır atılması ile paranın değeri ve enflasyon arasında bir ilişki kurmak mümkün değil. 6 sıfır atılması para biriminin yani 1 Yeni Liranın temsil ettiği değeri eski Liraya göre arttırmış olacaktır etki bununla sınırlıdır. Ancak tekrar söylüyorum paranın değerini belirleyen yurt içindeki ve bir ölçüde de yurt dışındaki fiyat artışlarıdır. Paraların Dövizler karşısındaki değerini belirleyen de kısmen budur. Fakat bir paranın Dövizler karşısındaki değeri her zaman yurt içindeki değerini yansıtmayabilmektedir. Döviz arz ve talebine göre farklılıklar olabilmektedir. Bu takdirde yerli para dışa karşı aşırı değerli veya düşük değerli olabilmektedir. Enflasyonun düşmesi Türk Lirasına olan talebi arttırmakta ve halkımız dövizden Türk Lirasına dönmektedir. Bu da paranın değerinin ne ile ilişkisi olduğunu ortaya koymaktadır.

Özetle söyleyecek olursak olarak paradan 6 sıfır atılması ile enflasyon arasında bir bağlantı kurulamaz. Döviz kurları ve faiz oranları da eskiden ne ise o olacaktır. Türkiye’de reel faiz oranları halen yüksek düzeydedir. Ama bunun tartışma boyutu farklı, Yeni Türk Lirası ile ilgili değil, uygulanan ekonomik politikalarla ve geleceğe yönelik beklentilerle ilgili.

Toprak İşveren: Paradan sıfır atma uygulamasına geçmiş ülkeler var. Bu uygulamalar ve sonuçları hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Prof. Dr. Zafer TUNCA: Parasından 6 sıfır atmış pek çok ülke var. Sonuçta enflasyonu düşürüp bu uygulamayı yaptılar. Halka da daha değerli bir şeye sahip olmanın psikolojisi hakim oldu. Çok da zorlanmadılar. Korkulan başka bir şey var. O da enflasyon. Biraz önceki sorunuzla ilgili. Mesela Avrupa’da EURO’ya geçerken yukarı bazı yuvarlamalar oldu. Onu kastediyorsanız ben demin o şekilde yanıt vermedim. Onu kastediyorsanız, öyle bir şey olacağını da fazla zannetmiyorum. Çünkü EURO’ya geçerken orada farklı bir olay vardı. Parite değişti. Biz de parite değişmesi diye bir şey yok. Bizde sadece 6 sıfır atılıyor. Almanya’da Mark’ dan EURO’ya geçerken 1 Mark aşağı yukarı 0.50 EURO idi. 2 Mark 1 EURO gibi. Burada bir parite söz konusu. O sırada çok iyi hatırlıyorum bir kahve 1.90 Marktı. Yani 1 Mark 90 Pfennig idi. EURO’ya geçince, kave 95 cent olması gerekirken 1 EURO yaptılar. Öyle olunca kahvenin fiyatı sanki daha önce 2 DM imiş gibi işlem yapılmış oldu ve Pariteden dolayı yukarı yuvarlama oldu. Bu yuvarlama sonucunda da örnekte olduğu gibi kahve fiyatı %5 zam gördü. Bunlar da görüldüğü gibi çok cüzi artışlar şeklinde oldu, ancak belli mallar bazında olduğundan genel enflasyonist bir etki yapmadı. Ancak bu yuvarlamalar halk içinde biraz endişe yarattı. Bu endişe biraz da mizah ile karıştı. Almanda teuer pahalı demektir. Euro ile dalga geçmek için “Pahalılık getiren para” anlamında EURO’ya TEURO diye isim taktılar. Bununla beraber Almanya’da bakıyorsunuz enflasyon oranları % 1 oranında bile değişmemiştir. Türkiye’de parite değişmediği için böyle bir problem yok, sadece 6 sıfır atılıyor. 1 milyonun altındaki değerlerde de 4 sıfır atılıyor, kuruş oluyor.

Fakat burada hiç kuşkusuz bu geçiş dönemini kendi çıkarı doğrultusunda kullanmak isteyen bazı kişiler olacaktır. Örneğin şu anda 750.000 TL olan herhangi bir taşıma ücreti eğer Yeni Türk Lirasına geçerken 1 YTL olarak tahsil edilmeğe çalışılırsa, bu olmaması gereken bir olaydır. Burada hesap çok basit. Bu taşıma ücretinin 75 Yeni Kuruş olması gerekir ve bunun üzerinde bir ödeme yapmamak gerekir. Bu tür fırsatlara karşı halkımızın dikkatli olması gerekir.

Toprak İşveren: Yeni Türk Lirası ile paramızın değerinde ne gibi değişiklik olacaktır?

Prof. Dr. Zafer TUNCA: Yurtdışında daha değerli, daha güvenli bir para olacaktır. 1 EURO aşağı yukarı 1 800 000 TL. Bu demektir ki 1 lira ile 1/1 800 000 EURO alabilirsiniz, yani 1 EURO'nun 1 800 000'de birini alırsınız. Paradan sıfır atıldığında 1.80 kuruş olacak ve 1 YTL ile 1 EURO'nun 1.8'de birini alabileceksiniz, yani paranın yarısından fazlasını % 55 ini alabileceksiniz. Tabi bu operasyonel bir durum, paranın değeri operasyonla artmış olacak. Bir de paranın değerinin artmasının uluslar arası piyasalarda başka bir anlamı vardır. Kabul görmesi, her yerde geçerli olması, uluslar arası bir niteliği olması gibi. O farklı bir olay. Bu sadece bir operasyonla paranın değerinin basitçe artırılmasıdır. İktisadi bir anlamda değil, matematiksel bir anlamda. Onu çok iyi vurgulamak isterim. Daha önce de değindiğim gibi paranın değeri fiyat artışları ile ilgili bir olaydır.